norden

Pohjoismainen malli uuteen aikaan

Pohjoismaiden ministerineuvoston Ruotsin
puheenjohtajakauden ohjelma 2013

Pohjoismainen malli uuteen aikaan

Pohjoismaiden ministerineuvoston Ruotsin puheenjohtajakauden ohjelma 2013

ISBN 978-92-893-2406-9

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2012-747>

ANP 2012:747

© Pohjoismaiden ministerineuvosto, Kööpenhamina 2012

Suunnittelu: Jette Koefoed

Kuvat:

Kansi: Henrik Trygg/imagebank.sweden.se

s. 2: Karin Beate Nøsterud

s. 6: Ola Ericson/imagebank.sweden.se

s. 7: Regeringskansliet ja Pawel Flato

s. 8: ImageSelect

s. 13: Justin Brown/imagebank.sweden.se

s. 16: Melker Dahlstrand/imagebank.sweden.se

s. 21: Lena Granefeldt/imagebank.sweden.se

s. 24: Ulf Lundin/imagebank.sweden.se

s. 27: Sonia Jansson/imagebank.sweden.se

s. 28: Cecilia Larsson/imagebank.sweden.se

s. 30: Nino Satria

s. 32: ImageSelect

s. 35: Miriam Preis/imagebank.sweden.se

s. 39: Mona Loose/imagebank.sweden.se

Painos: 500

Paino: Rosendahls-Schultz Grafisk

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd

(Pohjoismaiden ministerineuvosto)

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Puhelin (+45) 3396 0200

www.norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismainen malli uuteen aikaan

Pohjoismaiden ministerineuvoston Ruotsin
puheenjohtajakauden ohjelma 2013

Sisällys

- 7 Esipuhe
- 9 Pohjoismainen malli
tulevaisuuden haasteissa
- 17 Syrjäytymisen ehkäisy
- 25 Kilpailukyvyn vahvistaminen
- 33 Kestävä yhteiskunta
- 38 Väestönkehityksen haasteet
- 41 Pohjoismaat maailmassa
- 43 Pohjoismaiden ministeri-
neuvoston uudistustyö

Esipuhe

Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävä hallitustenvälinen yhteistyö on yli neljäkymmenen vuoden ajan tuonut Pohjoismaita lähemmäksi toisiaan. Se on ollut arvokas yhteistyön ja vuoropuhelun foorumi Pohjoismaissa, Pohjoismaiden ulkopuolella ja myös lähialueillamme.

Vuonna 2013 Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuus siirtyy Ruotsille, ja olemme vakuuttuneita siitä, että pohjoismaista yhteistyötä voidaan käyttää Pohjoismaita odottavien haasteiden kohtaamiseen yhteisvoimin. Meidän tulee ehkäistä syrjäytymistä, ja etenkin nuorisotyöttömyyttä. Meidän tulee parantaa kilpailukykyämme sekä samalla luoda kestävä yhteiskunta, jolla on kunnianhimoiset hyvinvointitavoitteet. Meidän tulee vastata väestönkehityksen haasteisiin yhä pienemmän väestönosan elättäessä yhä suurempaa joukkoa.

Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2013 puheenjohtajamaana Ruotsi ottaa lähtökohdakseen pohjoismaisen yhteiskuntamallin. Tämä malli on onnistunut kehittämään maidemme kasvua, hyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta. Uskomme, että tämän mallin pohjalta meillä on myös valmiudet kehittää pohjoismaista yhteistyötä ja kohdata yhdessä uuden ajan haasteet.

Fredrik Reinfeldt
Pääministeri

Ewa Björling
Pohjoismaiden yhteistyöministeri

Pohjoismainen malli uuteen aikaan

Pohjoismainen malli tulevaisuuden haasteissa

Pohjoismainen malli on yhdistänyt kasvun ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden menestyksekkäästi. Kansainvälisissä vertailuissa Pohjoismaat ovat useimmiten kärjessä, kun tarkastellaan esimerkiksi tasaista tulojakaumaa, kilpailu- ja innovointikykyä, työllisyysastetta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja ympäristönäkökohtia. Viime vuosien talouskriisit ovat entisestään korostaneet suhteellisia vahvuuksiamme.

Yhteiskuntamallimme kytkeytyy tiiviisti tiettyihin keskeisiin arvoihin. Näitä ovat erityisesti demokratia, avoimuus, sosiaalinen yhteenkuuluvuus, suvaitsevaisuus toisinajattelihoita kohtaan, tasa-arvo ja yksilöllisyys.

Pohjoismaiden menestys on suurelta osin varhaisessa vaiheessa käynnistetyn taloudellisen avoimuuden ja vapaakaupan tulosta. Koska kotimaiset markkinat ovat pienet, vienti ja kansainvälinen kasvu olivat ratkaisevan tärkeitä yrityksillemme. Arvostamme muista maista tulevia ihmisiä, pidämme heitä voimavarana ja suvaitsemme erilaisia kulttuureja, uskontoja ja mielipiteitä.

Uskomme sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen: pienten tuloerojen yhteiskuntaan ja kunnianhimoiseen hyvinvointivaltioon, joka tarjoaa kansalaisille hyviä kouluja, terveydenhuolto- ja hoivapalveluita sekä muita julkisin varoin rahoitettuja palveluita. Samalla olemme luoneet sosiaalisen turvaverkoston tavoitteena suojata ihmisiä ja auttaa heitä sopeutumaan rakennemuutoksiin.

Pidämme myös erittäin tärkeänä sukupuolten välistä tasa-arvoa. Kaikkia tavoitteita ei vielä ole saavutettu, sillä naiset ansaitsevat edelleen vähemmän kuin miehet ja kantavat isomman vastuun kotitöistä. Islantilaiset, norjalaiset, ruotsalaiset, suomalaiset ja tanskalaiset naiset ovat kuitenkin poliittisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti aktiivisempia kuin naiset muissa maissa. Naiset ovat hyvin edustettuina Pohjoismaiden parliamenteissa ja hallituksissa, ja naisten työllisyysaste on korkeampi kuin muissa maissa. Hyvä päivähoito, oikeudenmukainen verotus sekä

selkeä ja johdonmukainen pyrkimys tasa-arvoon myös työmarkkinoilla ovat erityisen tärkeitä naisten asemaan vaikuttavia tekijöitä.

Yhteenkuuluvuuteen ja tasa-arvoon keskittymisen rinnalla maissamme esiintyy myös vahvaa yksilöllisyyttä. Pidämme tärkeänä sitä, että yksittäisellä ihmisellä on mahdollisuus kehittyä, ottaa vastuuta sekä kyseenalaistaa vallitsevia normeja ja rakenteita. Näin syntyy vapaasti ajattelevia ja dynaamisia kansalaisia, jotka edistävät luovuutta, innovointia ja kehitystä.

Pohjoismainen malli on säilynyt vahvana globalisaation aikana. Turvataksemme tulevaisuuden kasvun, hyvinvoinnin ja yhtenäisyyden meidän on tartuttava haasteisiin, jotka uhkaavat sen kantokykyä ja toimivuutta pitkällä aikavälillä. Syrjäytymistä on ehkäistävä varsinkin heikosti työmarkkinoille sijoittuneissa ryhmissä, kilpailukykyä on vahvistettava entistä kovemmassa kansainvälisessä ympäristössä, kestävä kehitys on turvattava pitkällä aikavälillä ja väestön ikääntymisestä johtuvia haasteita on ratkaistava. Pohjoismainen yhteistyö voi edistää merkittävästi mahdollisten ratkaisujen löytämistä kaikkiin näihin haasteisiin.

Syrjäytymisen ehkäisy

Pohjoismaiden hyvästä talouskehityksestä huolimatta aivan liian monet ovat työmarkkinoiden ulkopuolella. Ennen kaikkea nuorten ja ulkomaila syntyneiden on eri syistä vaikea saada jalansijaa työmarkkinoilla. Ulkopuolisuuden hinta on heille erityisen tuntuva. Heiltä puuttuu työpäikan tuoma taloudellinen turva, ja mielekäs työ tarjoaa myös sosiaalisen yhteisön sekä vahvistaa itsetuntoa ja identiteettiä.

Työ on siten enemmän kuin yhteisen hyvinvoinnin luomisen ja kasvun väline. Työ on arvokasta itsessään ja se edistää yksilön kehitystä. Kyvyttömyys vastata omasta toimeentulosta aiheuttaa psyykkisiä ja taloudellisia paineita ja saattaa johtaa syrjäytymiseen ja masentumiseen. Sen vuoksi on tärkeää helpottaa sekä nuorten että ulkomaalaistaustaisten henkilöiden pääsyä työmarkkinoille.

Työmarkkinoille osallistuminen on myös keskeinen tekijä yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden vahvistamisessa. Työssä käyvät henkilöt kokevat paljon vähemmän köyhyyttä ja joutuvat harvemmin taloudellisesti heikkoon asemaan. Työllisyyttä edistävä politiikka on siten erityisen tärkeä tulonjakopoliittisista syistä.

Syrjäytymiseen voi olla monia syitä, kuten vaadittavan osaamisen ja koulutuksen puute, sairauden jälkeinen kyvyttömyys palata työhön tai köyhyysloukkuun joutuminen vero- ja tulonsiirtojärjestelmien takia. Sen vuoksi Pohjoismaiden täytyy huolehtia siitä, että koulutusjärjestelmät antavat nuorille riittävän perustan työelämää varten. Lisäksi tulonsiirtojärjestelmien, kuten työntekijän vakuutusten ja sairausvakuutuksen, tulee yhdessä verotusjärjestelmän kanssa tarjota yksittäisille ihmisille riittävästi kannustimia ja reittejä työelämään. Pohjoismailla on erilaisia kokemuksia tällä alalla ja maat voivat ottaa toisiltaan.

Rajaesteiden poistaminen edistää vapaata liikkuvuutta Pohjoismaissa ja vahvistaa yhteisiä työmarkkinoita. Kun muuttaminen, työssäkäynti, opiskelu ja elinkeinon harjoittaminen rajojen yli helpottuu Pohjoismaissa, työmarkkinat toimivat entistä paremmin, mikä myös vähentää osaltaan syrjäytymistä.

Kilpailukyvyyn vahvistaminen

Maailman poliittinen ja taloudellinen kartta on muuttunut nopeasti viime vuosina. Kilpailu lisääntyy jatkuvasti, varsinkin Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan nopeasti kehittyvistä maista. Lähes joka vaihe tavaroiden ja palveluiden tuotannossa kilpailutetaan nykyään kansainvälisesti, eivätkä haastajat tarjoaa enää pelkästään halvempia tuotteita vaan yhä enemmän myös laadukkaita ja tietosisällöltään korkeatasoisia tavaroita ja palveluita.

Kaikki tämä vaikuttaa kasvun ja hyvinvoinnin edellytyksiin Pohjoismaissa, joilla on pienet ja varsin avoimet taloudet. Kaiken kaikkiaan Pohjoismaat ovat hyötynet globalisaatiosta. Olemme kuitenkin saaneet myös selvän muistutuksen siitä, että hyvinvointi ja taloudellinen vahvuus eivät välttämättä kestä ikuisesti. Maidemme muutos- ja uudistumiskyky pannaan todella koetukselle, jos haluamme säilyttää vuosikymmenten aikana rakennetun hyvinvoinnin. Elinkeinoelämän on entistä enemmän hakeuduttava uusille strategisille markkinoille ja kohdattava uusia kilpailijoita. Meidän on puolustettava kansainvälistä vapaakauppaa. Elinkeinoelämältä ja koko yhteiskunnalta vaaditaan kykyä sopeutua ja kehittyä sekä löytää uusia tuotteita ja palveluita. Innovoinnista tulee keskeinen tekijä haettaessa tuoreita elinkeinopoliittisia ja yhteiskunnallisia näkemyksiä, joiden tavoitteena on turvata kilpailukykyimme ja pohjoismainen malli.

Kansainvälisten rahavirtojen nopeutuessa entisestään ja pääomasta käytävän kilpailun koventuessa Pohjoismailla voi olla hyötyä läheisistä suhteistaan. Samanlaiset yritys- ja yhteiskuntakulttuurimme mahdollistavat yhteiset investoinnit ja panostukset aloilla, joilla voimme parantaa kansainvälistä kilpailukykyämme ja näkyvyyttämme.

Kestävä yhteiskunta

Kestävällä kehityksellä turvataan nykyisten sukupolvien tarpeet vaaran-
tamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia omien tarpeidensa täyttämiseen. Valmiutemme huomioida ympäristö ja ilmasto, energianhuolto, luonnonvarojen käyttö, elintarvikehuolto, turvallisuus, terveysongelmat ja ikääntyminen vaikuttavat huomattavasti pohjoismaisen hyvinvointivaltion tulevaisuuteen.

Edessä olevat haasteet voivat samalla vauhdittaa Pohjolaa vahvistavien kokonaisvaltaisten ratkaisujen löytymistä ja tuottaa meille kansainvälistä kilpailuetua. Tähän tarvitaan usein yhteistoimintaa yhteiskunnan eri sektoreiden ja osaamisalojen sekä myös maiden välillä.

Ilmastonmuutoksesta on jo ollut huomattavia seurauksia sekä ihmiselle että ympäristölle. Ilmaston lämpeneminen Pohjoismaissa vaikuttaa tulevaisuudessa entistä enemmän talouteen ja hyvinvointiin, koska leudommat talvet ja sateiden lisääntyminen vaikuttavat maa- ja metsätalouteen, kalastukseen, vesiviljelyyn, elintarviketuotantoon, toimeentuloedellytyksiin sekä ihmisten terveyteen ja elinympäristöihin. Pohjoismainen yhteistyö voi parantaa Pohjoismaiden edellytyksiä kohdata ilmastonmuutos ja sen mukanaan tuomat haasteet ja mahdollisuudet.

Maaailman energiantarpeen lasketaan vuonna 2030 olevan 50 prosenttia nykyistä suurempi. Energian saanti vaikuttaa ratkaisevasti kasvuun ja työllisyyteen, mutta energianlähteitä ei ole riittävästi saatavilla maiden suunnitteleman kokonaiskasvun kattamiseksi. Pohjoismailla on hyvät luontaiset edellytykset uusiutuvien energianlähteiden hyödyntämiseen energiantuotannossa. Olemme yhtä mieltä energiankäytön tehostamisen tärkeydestä ja olemme ryhtyneet toimiin energiatehokkuuden parantamiseksi. Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi on lisättävä energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian käyttöä sekä tiivistettävä alan pohjoismaista yhteistyötä.

Väestönkehityksen haasteet

Monilla Pohjoismaiden alueilla ja kunnilla on isoja haasteita edessään, kun työikäisten määrä vähenee, väestö ikääntyy ja pätevän työvoiman puute kasvaa. Yhä pienemmän väestönosan tehtävänä on elättää yhä suurempaa joukkoa. Väestönkehitys edellyttää ennen kaikkea toimia, joilla saadaan yhä useammat työhön, pidennetään työuraa ja mahdollistetaan pääsy työmarkkinoille yhä aiemmin. Tällöin tehtyjen työtuntien määrä kasvaa, veropohja vahvistuu ja edellytykset kohdata työvoimapula paranevat.

Väestönkehitys voi aiheuttaa erityisiä ongelmia harvaan asutuilla alueilla, etenkin kaupallisten ja julkisten palveluiden saatavuudessa, infrastruktuurissa, osaamisen saatavuudessa, asumisessa, liikenteessä sekä elinkeinoelämän kehittämisessä. Mahdollisuuksia alueelliseen kasvuun kuitenkin löytyy: innovatiivisia palveluratkaisuja, palveluita ja tuotteita. Ikääntyvä väestö on määrältään suuri, mutta samalla aiempia sukupolvia aktiivisempi, työkykyisempi ja paremmassa taloudellisessa asemassa.

Eliniän pidentyessä meidän on huomioitava myös se, että käsityksemme elämän eri vaiheista voi muuttua. Yhteiskunta, jossa monet elävät 90- tai 100-vuotiaiksi, voi muuttaa näkemystämme siitä, missä vaiheessa elämä eri asioita tehdään.

Pohjoismaat voivat yhdessä vaihtaa kokemuksia siitä, mitä strategioita tarvitaan väestönkehityksen muutosten ja niiden yhteiskuntataloudellisten seurausten käsittelyyn. Voimme myös luoda yhteisen foorumin Pohjoismaille osaamisen kehittämistä varten.

Pohjoismaat maailmassa

Pohjoismaiden keskinäiset suhteet ovat läheisemmät kuin useimmilla muilla kansakunnilla. Pohjoismaat käsitetään kansainvälisissä yhteyksissä yhdeksi ryhmäksi, joka yleensä ajattelee samansuuntaisesti, haluaa samoja asioita ja äänestää samalla tavalla. Tämä luo edellytykset esiintyä yhdessä kansainvälisissä yhteyksissä ja löytää yhteisiä ratkaisuja myös Pohjoismaiden ministerineuvoston piiriin kuuluvan yhteistyön ulkopuolella.

Kansainvälisesti meillä on selkeä yhteinen ääni tukiessamme kestävästä kehityksestä, demokratiaprosesseista, tasa-arvoa, kansainvälistä solidaarisuutta ja rauhanomaista konfliktinratkaisua. Kuulumme eniten kehitysapua antaviin maihin, tuemme YK:ta ja muita kansainvälisiä järjestöjä sekä lähetämme työntekijöitä useisiin tärkeisiin kansainvälisiin panostuksiin. Pitkäaikainen työ rauhan ja vapauden edistämiseksi on tuonut Pohjoismaille merkittävästi kunnioitusta ja arvostusta. Tätä meidän on syytä vaalia ja käyttää rakentavasti kansainvälisissä pyrkimyksissämme oikeudenmukaisemman maailman luomiseksi.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on jo pitkään tehnyt erityisen tiivistä yhteistyötä Pohjoismaiden lähinaapureiden, kuten Baltian maiden, Luoteis-Venäjän, Kanadan ja Arktisen neuvoston kanssa. Pohjoismaisia arvoja ja tavoitteita on edistetty aktiivisesti useiden konkreettisten ohjelmien ja yhteistyöhankkeiden kautta.

Pohjoismaisuus on voimavara, jota meidän on syytä vaalia ja kehittää edelleen.

Syrjäytymisen ehkäisy

Nuorisotyöttömyys on Ruotsin puheenjohtajakauden pääteema. Nuorelle naiselle tai miehelle työ ei ole pelkästään tulolähde. Se on askel kohti täyttä kansalaisuutta ja yhteiskunnan jäsenyyttä. Sen vuoksi työmarkkinat ovat keskeinen väline luotaessa yhteiskuntaa kaikille.

Jokaisella Pohjoismaalla on kokemuksia siitä, kuinka koulutus, lainsäädäntö ja liikkuvuus vaikuttavat nuorten pääsyyn työmarkkinoille. Nuorisotyöttömyys on viime vuosina lisääntynyt useissa Pohjoismaissa – vaikkakin eri nopeudella ja eri tasoilla. Lisäksi väestönkehityksen suunta osoittaa, että ikääntyvän väestön osuus kasvaa kaikissa Pohjoismaissa paitsi Islannissa, jossa keski-ikä on noin 37 vuotta. Kaikki Pohjoismaat ovat myös todenneet, että työttömyys on erityisen korkea ulkomailla syntyneiden nuorten parissa.

Ruotsi järjestää vuonna 2013 laajaa kokemustenvaihtoa Pohjoismaiden välillä menetelmistä, joilla voidaan helpottaa nuorten pääsyä työelämään. Hankkeen nimenä on ”Lisää työpaikkoja Pohjoismaiden nuorille”. Maiden vero-, koulutus- ja työmarkkina-alan toimista laaditaan selvitys.

Toukokuussa 2013 järjestetään työelämän huippukokous, joka kokoaa yhteen Pohjoismaiden pääministerit ja alan yhteiskunnallisia toimijoita kuten nuorisojärjestöjä, työmarkkinaosapuolia, viranomaisia, erityisesti nuoria työllistäviä työnantajia ja koulutuslaitoksia.

Nuorten työllisyys on keskeinen teema myös Ruotsin Norden-yhdistyksessä, jolla on käynnissä Ruotsin puheenjohtajakaudella uusi nuorten yritteliäisyyshanke ”Företagsamma unga nordbor”.

Ruotsin puheenjohtajakaudella tarkastellaan myös ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymistä pohjoismaisilla työmarkkinoilla. Työ ja koulutus ovat paras tapa kotouttaa uudet pohjoismaalaiset ja etenkin nuoret yhteiskuntaan. Eroja, yhtäläisyyksiä ja hyviä esimerkkejä käsitellään epävirallisessa kotouttamisalan ministeri-kokouksessa. Tällöin on mahdollista keskustella tärkeistä kotouttamiseen liittyvistä kysymyksistä, kuten ulkomailla syntyneiden koulutuksen ja osaamisen hyödyntämisestä sekä vähän koulutettujen

maahanmuuttajien sijoittumisesta työmarkkinoille. Tässä yhteydessä tarkastellaan myös ulkomailla akateemisen koulutuksen saaneiden täydennyskoulutusta sekä ulkomaisten korkeakoulututkintojen arviointia.

Kosmopoliittisessa Pohjolassa on paljon ihmisiä, joilla on hyvät tiedot entisten kotimaidensa liikekulttuurista, politiikasta, kielistä ja uskonnosta. Ruotsilla on hyviä kokemuksia monivuotisesta yhteistyöstä ulkomaalaistaustaisten nuorten yrittäjien kanssa. Ruotsin kosmopoliittihankkeesta saatuja kokemuksia esitellään puheenjohtajakaudella.

Rajaesteiden purkaminen Pohjoismaiden väliltä on yksi pohjoismaisen yhteistyön tärkeimmistä tehtävistä. Tavoitteena on poistaa esteet, jotka vaikeuttavat Pohjoismaiden kansalaisten työskentelyä, opiskelua tai asumista toisessa Pohjoismaassa. Myös rajat ylittävän elinkeinotoiminnan harjoittamista hankaloittavat esteet on purettava. Rajaesteiden vähentäminen lisää kasvua ja hyvinvointia. Se vahvistaa Pohjoismaiden kansalaisten yhteenkuuluvuutta ja lisää ulkomaisten sijoittajien kiinnostusta Pohjoismaihin.

Monivuotinen lainsäädäntöyhteistyö ja oikeusalan toimijoiden kokemustenvaihto ovat pohjoismaisen yhteistyön merkittävimpiä piirteitä ja erityisen tärkeitä rajaesteiden purkamiseksi maiden välillä. Yhteistyötä on kohdistettava niille oikeusaloille, joilla nopea kansainvälinen kehitys edellyttää tuoreita näkemyksiä ja sopeutumista. Kokemustenvaihtoa tarvitaan esimerkiksi yksityishenkilöiden velkaantumisesta ja velkajärjestelymahdollisuuksista, koska ne aiheuttavat taloudellisen levottomuuden aikoina usein isoja ongelmia ryhmille, jotka eivät aiemmin ole joutuneet taloudelliseen ahdinkoon.

Pohjoismaiden on syytä pyrkiä välttämään liian paljon toisistaan eroavia ratkaisuja toteuttaessaan yhteistä EU- ja Eta-lainsäädäntöä. Muussa tapauksessa yhteisen EU-lainsäädännön kansallinen soveltaminen voi aiheuttaa uusia rajaesteitä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto käynnisti vuonna 2012 pohjoismaista rajaestetyötä koskevan selvityksen. Sen tavoitteena on muun muassa parantaa rajaestetyön nykyisten ja uusien toimijoiden välistä koordinoitua. Selvityksen perusteella tehdään ehdotuksia rajaestetyön tehostamiseksi.

Virkamiestason pohjoismainen asiantuntijaryhmä luovutti keväällä 2012 työelämäalan ja sosiaalialan pohjoismaisia rajaesteitä käsittelevän loppuraportin. Asiantuntijaryhmän ratkaisuehdotuksia tarkasteleva työ on käynnistetty, ja Ruotsi hoitaa työn seurantaa puheenjohtajakaudellaan.

Tasa-arvo on jo pitkään ollut tärkeä kysymys pohjoismaisessa yhteistyössä. Nykyinen tasa-arvoalan yhteistyöohjelma on voimassa vuoden 2014 loppuun ja painottaa erityisesti sitä, että tasa-arvo luo edellytykset kestäväälle yhteiskunnalle. Naisten ja miesten kokemuksen, osaamisen ja näkemysten hyödyntäminen edistää kestäväää, parempaa ja oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Tasa-arvo edistää lisäksi talouskasvua.

Ruotsin puheenjohtajakaudella erityistä huomiota kiinnitetään tasa-arvoon opetuksessa. Siinä on kysymys jokaisen tytön ja pojan mahdollisuuksista kehittää kykyjään ja harrastuksiaan ilman sukupuolistereotyyppioista aiheutuvaa haittaa. Tasa-arvoisessa koulussa opinto- ja ammatinvalinnat ovat yksilöllisiä eivätkä sukupuolisidonnaisia. Menestyvät koulut odottavat paljon oppilailtaan ja uskovat lujasti siihen, että tuloksiin vaikuttaa eniten opetuksen laatu, ei oppilaan sukupuoli. Tasa-arvon vaikutuksesta kestävään koulukehitykseen tehdään tutkimus hyvien esimerkkien saamiseksi kouluista ja esikouluista, joissa tasa-arvotyötä on tehty toiminnan laadun parantamiseksi. Raportti esitellään Ruotsin puheenjohtajakaudella järjestettävässä seminaarissa.

Tasa-arvo työelämässä on myös yksi puheenjohtajakauden teemoista. Tarkoituksena on erityisesti valaista työelämän epätasa-arvosta aiheutuvia taloudellisia seurauksia yksilö- ja perhetasolla.

Lapset ja nuoret ovat etusijalla Pohjoismaiden ministerineuvoston työssä ja tärkeä politiikan ala Pohjoismaissa, Ahvenanmaalla, Färsaarilla ja Grönlannissa. Pohjoismaisen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitean yleistavoitteena on edistää lasten ja nuorten mahdollisuuksia hyviin elinolosuhteisiin sekä heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. Tähän kuuluvat muun muassa tyttöjen ja poikien uudet tavat osallistua demokraattisiin prosesseihin, monimuotoisuus ja ihmisoikeudet.

Kulttuuriministerit kohdensivat Norjan puheenjohtajakaudella 2012 varoja pohjoismaiselle lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinnolle ja aloittivat vuoropuhelun Pohjoismaiden neuvoston kanssa palkinnon

perustamisesta. Tavoitteena on jakaa ensimmäinen palkinto vuonna 2013. Hanke pohjautuu aiemmin hyväksyttyyn laajempaan panostukseen lasten- ja nuortenkirjallisuuden edistämiseksi, ja Ruotsi jatkaa työtä puheenjohtajakaudellaan.

Kulttuuri kouluissa on ala, jolla on iso painoarvo kaikissa Pohjoismaissa. Pohjoismaiden ministerineuvoston tuella on äskettäin laadittu selvitys kulttuurin roolia oppimisessa käsittelevästä tutkimuksesta. Ruotsi pyrkii puheenjohtajakaudellaan entisestään vahvistamaan alan yhteistä osaamista. Puheenjohtajakaudella järjestetään konferenssi, jossa tarkastellaan kulttuurin roolia oppimisessa tutkimus- ja politiikkanäkökulmasta. Tavoitteena on esitellä kootusti pohjoismaisia kokemuksia ja edistää alan strategista kehitystä.

Pohjoismaat ovat toteuttaneet YK:n lapsen oikeuksien sopimusta eri tavoin. Ruotsi järjestää Pohjoismaiden väliseen tiedon ja kokemustenvaihtoon keskittyvän seminaarin, jolla pyritään vahvistamaan tämän tärkeän sopimuksen soveltamista Pohjoismaissa.

Yhteiseen historiaamme pohjautuva vahva kulttuuriyhteys on yksi pohjoismaisen yhteistyön tärkeimmistä tunnusmerkeistä. Kulttuurin ilmenemismuodot ja edellytykset muuttuvat kuitenkin jatkuvasti. Ihmisten kulttuurinen identiteetti on nykyisin paljon moniulotteisempi kuin aiemmin. Kulttuurinen moninaisuus on tärkeä tekijä pohjoismaisessa yhteistyössä. Kulttuurienvälinen Pohjola on osa pohjoismaista kulttuuriyhteistyötä.

Pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön uusi strategia julkaistaan vuonna 2013. Strategiassa on viisi teemaa: kestävä Pohjola, luova Pohjola, kulttuurienvälinen Pohjola, nuori Pohjola ja digitaalinen Pohjola. Sen on tarkoitus toimia kulttuuriyhteistyön yhteisenä työvälineenä pitkällä aikavälillä ja siten vahvistaa entisestään yhteistyön jatkuvuutta ja painopistealueita.

Vapaat tiedotusvälineet ja vapaa viestintä ovat demokratian kulmakiviä. Digitaalinen kehitys on muuttanut perusteellisesti edellytyksiä osallistua yhteiskunnan demokraattisiin prosesseihin. Tämä on tullut yhä ilmeisemmäksi kuluneen vuoden mullistavien kansainvälisten muutosten aikana. Kansalaiset tarvitsevat entistä enemmän tietoa voidakseen tulla kuulluiksi. Lisäksi edellytetään kriittistä suhtautumista tiedotusvälineiden mittavaan tarjontaan. Nykyisin medialukutaitoa pidetään lähes yhtä tärkeänä kuin perinteistä

lukutaitoa. Lapset ja nuoret altistuvat eniten uusmedialle, mutta he ovat myös sen tottuneimpia käyttäjiä. Yhteinen näkemys demokratiasta ja yhteiskunnasta sekä lapsista ja nuorista antaa meille erityisen hyvät edellytykset jatkaa työtä pohjoismaisella tasolla. Puheenjohtajakaudella järjestetään kokous medialukutaidosta sananvapauden ja demokratian välineenä.

Strategiassa kiinnitetään huomiota muun muassa siihen, että

Pohjoismaissa on edelleen rajalliset mahdollisuudet osallistua naapurimaiden kulttuuriin ja elämään. Syynä tähän ovat maantieteelliset, organisatoriset ja tekniset seikat. Kyse on pohjoismaisen kulttuurisisällön paremmasta saatavuudesta radiossa ja televisiossa sekä sen laajemmasta levittämisestä, mutta myös perinteisemmästä museoissa ja arkistoissa olevasta kulttuurista. Digitalisoinnin lisääntyminen parantaa kansalaisten mahdollisuuksia seurata pohjoismaista kulttuuritarjontaa ja luo edellytykset laajemmalle kulttuuriyhteydelle. Yhteisistä strategioista voi olla paljon hyötyä tässä yhteydessä, ja Pohjoismaiden väliseen kokemustenvaihtoon on tarvetta. Vuonna 2013 järjestetäänkin pohjoismainen konferenssi digitalisoinnista, digitaalisesta säilyttämisestä ja digitaalisesta saatavuudesta.

TEHTÄVÄT

- Lisää työpaikkoja Pohjoismaiden nuorille -hankkeessa vaihdetaan kokemuksia ja yritetään löytää tapoja helpottaa nuorten pääsyä työelämään.
- Pohjoismaiden pääministerit kokoontuvat työelämän huippukokoukseen, jossa keskitytään nuorisotyöttömyyteen.
- Järjestetään epävirallinen kotouttamisalan ministerikokous.
- Järjestetään konferenssi täydennyskoulutuksesta ulkomaisen akateemisen koulutuksen saaneille sekä ulkomaisten korkeakoulututkintojen arvioinnista.
- Järjestetään pohjoismaista kokemustenvaihtoa ylivelkaantumisesta.
- Laaditaan selvitys Ruotsin kosmopoliittihankkeesta.
- Saatetaan päätökseen rajaestetyötä koskevan selvitys.
- Esitellään tasa-arvoa koulussa käsittelevä tutkimus.
- Laaditaan analyysi epätasa-arvon taloudellisista seurauksista.
- Järjestetään seminaari lasten oikeuksista.
- Järjestetään kokous medialukutaidosta sananvapauden ja demokration välineenä.
- Järjestetään konferenssi kulttuurin roolista oppimisessa.
- Järjestetään konferenssi digitalisoinnista, digitaalisesta säilyttämisestä ja kulttuuriperinnön digitaalisesta saatavuudesta.

Kilpailukyvyyn vahvistaminen

Globalisaatioon liittyvät isot maailmanlaajuiset muutokset ovat vaikuttaneet merkittävästi myös Pohjoismaihin ja muuttaneet kansainvälistä kilpailutilannettamme. Ruotsi on ottanut tämän puheenjohtajakautensa lähtökohdaksi. On syytä pohtia ministerineuvostojen tarkoituksenmukaisimpia toimintatapoja, jotta pohjoismainen yhteistyö olisi tulevaisuushakuisempaa ja edistäisi paremmin Pohjoismaiden kansainvälistä kilpailukykyä.

Innovaatio- ja elinkeinopolitiikan pohjoismainen yhteistyöohjelma on voimassa vuoden 2013 loppuun. Ohjelma sisältää useita toimenpiteitä pohjoismaisen innovoinnin kehittämiseksi ja käsittelee muun muassa yrittäjyyttä, vihreää kasvua, kestävästä kehityksestä, hyvinvointia sekä luovia elinkeinoja. Näiden alojen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja niiden keskinäiseen yhteyteen eri tasoilla kiinnitetään nykyään entistä enemmän huomiota. Innovointi on avainsana uudessa elinkeinopolitiikan yhteistyöohjelmassa, joka tulee voimaan vuoden 2013 jälkeen. Vuoden 2013 ensimmäisellä puolivuotiskaudella on tarkoitus järjestää iso konferenssi Pohjoismaiden tulevasta elinkeinopolitiikasta. Konferenssista voidaan saada hyödyllisiä ideoita innovaatio- ja elinkeinopolitiikan uuden pohjoismaisen yhteistyöohjelman laatimiseen.

Ruotsi haluaa puheenjohtajakaudellaan keskittyä myös innovaatioprosesseihin, jotka suuntautuvat monimutkaisiin yhteiskunnan haasteisiin, kuten terveysongelmiin ja ikääntymiseen, energiahuoltoon, luonnonvarojen käyttöön, yhteiskuntaturvallisuuteen, vesi- ja elintarvikehuoltoon sekä yhdyskuntasuunnitteluun. Nämä haasteet edistävät uusien kattavien ratkaisujen löytämistä kestävästä kehityksen toteutumisesta ja sisältävät lisäksi uusia elinkeinomahdollisuuksia.

Uusi aluepoliittinen yhteistyöohjelma käynnistyy puheenjohtajakauden alussa ja on voimassa vuoden 2016 loppuun. Vuoden 2013 alkuun suunnitellaan yhteistyöohjelman käynnistyskonferenssia ohjelman sisällön jalkauttamiseksi ja levittämiseksi. Uusi yhteistyöohjelma käsittelee hyvinvointia, vihreää kasvua edistävää innovointia, kestäviä kaupunkeja ja arktisen alueen kehittämistä.

Ympäristö- ja ilmastoalan kansainvälinen kehitys on nopeaa.

Kulutustottumuksia ja tuotantotekniikoita sopeutetaan ilmasto- ja ympäristövaatimuksiin eri puolilla maailmaa. Pohjoismaiden kilpailukykyä voidaan vahvistaa entisestään kehittämällä vähäpäästöistä tekniikkaa. Tähän meillä on jo hyvät lähtökohdat ja pohjoismaisuus on kilpailuvaltti.

Pohjoismaiden yhteistyö pohjoismaisen Joutsen-ympäristömerkin parissa on ollut onnistunutta. Joutsenmerkki auttaa kuluttajia valitsemaan markkinoiden ympäristömyönteisimpiä tuotteita ja edistää siten ympäristön huomioivaa tuotekehitystä. Merkki parantaa myös pohjoismaisten tuotteiden ympäristönäkökohtiin liittyvää kilpailuasemaa. Joutsenmerkkiä tuleekin kehittää, jotta sitä voidaan käyttää ympäristö- ja ilmastomerkintänä useammilla aloilla.

Pohjoismaiden yhteisten sähkömarkkinoiden toimitusvarmuutta, kilpailua ja tehokkuutta tulee entisestään kehittää. Kuluttajien asemaa sähkömarkkinoilla on vahvistettava. Yhteispohjoismaisiin loppukäyttäjämarkkinoihin tähtäävää kehitystyötä jatketaan tehokkuuden ja tarjonnan lisäämiseksi sekä paremman palvelun tarjoamiseksi kuluttajille. Yhteisten sähkömarkkinoiden maantieteellinen alue kasvaa vuosi vuodelta, kun sähköverkkojamme yhdistetään yhä enemmän Pohjois-Euroopan ja Baltian maiden verkkoihin. Siirtorajoitusten käsittelyä maiden välisessä sähköverkossa on tarkoitus valaista pohjoismaisesta ja eurooppalaisesta näkökulmasta.

Rakennussektorilla on nykyisin useita sääntöjä, jotka rakennusyritysten mielestä rajoittavat palvelujen, materiaalien ja rakenteiden myymistä Pohjoismaissa. Tämä vähentää kilpailua ja lisää rakentamisen kustannuksia. Ruotsi pyrkii edistämään rakennusalan markkinoiden toimivuutta pohjoismaisen yhteistyön kautta, mitä voidaan myöhemmin käyttää esikuvana EU-tasolla. Asia tulee käsiteltäväksi puheenjohtajakaudella järjestettävässä epävirallisessa ministeri-kokouksessa.

Maa- ja metsätalous sekä kaivostoiminta ovat Pohjoismaiden hyvinvoinnin historiallinen perusta. Vanhat elinkeinot voivat nyt antaa uutta voimaa kilpailukykyiseen talouskasvuun, joka samalla vastaa ilmastohaasteisiin ja muihin ympäristöuhkiin. Vanhojen elinkeinojen pohjalta voidaan kehittää uusia työpaikkoja synnyttävää toimintaa.

Laajentuva kaivosala on yksi Ruotsin puheenjohtajakauden painopiste-alueista. Kehitteillä olevalle NordMin-yhteistyöhankkeelle ehdotetaan rahoitusta kolmeksi vuodeksi. Tavoitteena on luoda pohjoismainen foorumi edistämään pohjoismaisen kaivos- ja mineraalialan kestäväää kasvua ja kilpailukykyä. Visiona on, että NordMin kasvaa ensimmäisen kolmivuotiskauden jälkeen ilman ulkopuolista apua ja näkyvöittää pohjoismaisen kaivos- ja mineraalialan mahdollisuuksia maailmalla. NordMin kattaa kaivosalan koko arvoketjun, malminetsinnästä kierrätykseen ja resurssien tehokkaaseen käyttöön. Lisäksi käsitellään elinkeinokehitykseen liittyviä kysymyksiä, kuten koulutusta, tutkimusyhteistyötä, yritysten yhteiskuntavastuuta, tasa-arvoa ja osaavan työvoiman saatavuutta.

Uudet maaseutuyrittäjät voivat vauhdittaa kasvua ja kehittää paikallisia ratkaisuja kansainvälisiin haasteisiin. Kilpailukykyä parantamiseksi maaseudun yritykset tarvitsevat pääomaa. Maaseutuyritysten pääomarahoituksesta ei ole riittävästi tietoa, ja asiasta on tarkoitus keskustella konferenssissa, joka järjestetään maa- ja metsätalousministerien vuotuisen kokouksen yhteydessä.

Puheenjohtajakauden teemoihin kuuluvat myös ”Moderni metsä” ja sen merkitys ilmastotyössä, koska metsä sitoo ilmakehän hiilidioksidia ja sitä käytetään biopolttoaineen raaka-aineena. Suunnitteilla on konferenssi metsätalouden ja puun tulevaisuuden mahdollisuuksista. Ruotsi valottaa myös muita innovatiivisen ja kasvua edistävän maaseutuyrittäjyyden muotoja.

Korkealuokkainen tutkimus ja laadukas koulutus kaikilla tasoilla ovat ratkaisevan tärkeitä Pohjoismaiden taloudelliselle vahvuudelle.

Tutkimuksen infrastruktuuri on yksi Ruotsin puheenjohtajakauden teemoista. Olemme vakuuttuneita siitä, että alan yhteistoiminta antaa Pohjoismaille isomman painoarvon kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä. Tutkimusinfrastruktuuria koskevaa pohjoismaista yhteistyötä tulee vahvistaa nykyisten pohjoismaisten rakenteiden puitteissa. NordForskilla on tärkeä asema tässä työssä, koska se vastaa useista käynnissä olevista pohjoismaisista infrastruktuuraliitteista.

TEHTÄVÄT

- Järjestetään konferenssi Pohjoismaiden tulevasta elinkeinopolitiikasta.
- Järjestetään konferenssi uudesta aluepoliittisesta yhteistyöohjelmasta 2013–2016.
- Järjestetään epävirallinen ministerikokous rakennusalan rajaesteistä.
- Käynnistetään kaivosalan NordMin-yhteistyöhanke.
- Järjestetään paikallista pääomarahoitusta käsittelevä konferenssi.
- Järjestetään Nykyaikainen metsä -konferenssi.

Kestävä yhteiskunta

Pohjoismaisen hyvinvointimallin tulee olla taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä. Sen tulee pohjautua asettamiimme ympäristö- ja ilmastotavoitteisiin. Sen perustana tulee olla elinvoimaiset ekosysteemit, kestävä tuotanto, tutkimus, koulutus ja innovointi. Uusi pohjoismainen kestävä kehityksen ohjausasiakirja astuu voimaan 2013 ja luo yleiset puitteet ministerineuvostojen sektorienväliselle yhteistyölle. Onnistunut toteutus edellyttää, että ministerineuvostot sitoutuvat yhteiseen työhön.

Rio de Janeirossa kesäkuussa 2012 järjestetyn vihreää taloutta ja köyhyyden torjumista käsitelleen kestävä kehityksen konferenssin jälkeen valmistellaan yhteispohjoismaisia panostuksia ja suunnitellaan pohjoismaista yhteistyötä tarkoituksena kehittää kestävyystavoitteita ja hyvinvointimittareita perinteisen BKT-mittarin täydennykseksi.

Ruotsin puheenjohtajakaudella järjestetään Pohjoismaiden ministerineuvoston viides kestävä kehityksen konferenssi. Tavoitteena on vahvistaa ja kehittää paikallis- ja aluetason kestävä kehityksen työtä Pohjoismaissa. Pyrkimyksenä on myös esitellä kestävä kehityksen ja pohjoismaisen sosiaalisen mallin välistä yhteyttä kansainvälisille vieraille.

Pohjoismaiden on jatkettava ponnisteluitaan sitovan kansainvälisen ilmastopimuksen aikaansaamiseksi. Pitkäjänteistä suunnittelutyötä jatketaan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi siten, että saavutettaisiin päästötön yhteiskunta vuoteen 2050 mennessä. Pohjoismaisten laitosten panostuksia on koordinoitava paremmin koko ilmasto- ja ympäristöalalla. Tämä on tärkeää varsinkin kansallisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Uuden pohjoismaisen ympäristöalan toimintaohjelman 2013–2018 toteuttaminen alkaa Ruotsin puheenjohtajakaudella. Painopiste on vihreässä yhteiskuntakehityksessä, ilmasto- ja ilmansaasteissa, luonnon monimuotoisuudessa ja ekosysteemipalveluissa sekä ympäristölle vaarallisissa kemikaaleissa. Kemikaalialalla Pohjoismaat jatkavat työtä kansainvälisen elohopeasopimuksen aikaansaamiseksi vuonna 2013. Vihreän kasvun ja luonnonvarojen tehokkaan käytön edistämiseksi on tärkeää panostaa jätemäärän minimointiin, uusiokäyttöön ja kierrätykseen joka vaiheessa.

Alueen merien ja vesistöjen, mukaan lukien Itämeren, Pohjanmeren ja arktisten merialueiden, ympäristön tilan parantamiseen tähtääviä toimia on tehostettava. Pohjoisten merialueiden hoidolle on laadittava yhteiset ekosysteemiin perustuvat suuntaviivat meren luonnonvarojen kestäväen käytön varmistamiseksi.

Kalakantojen suojelu on perusedellytys kalastuksen harjoittamiselle myös tulevaisuudessa. Tähän mennessä kalakantojen hallinnoinnissa on keskitytty yksittäisiin lajeihin, eikä vaikutuksia ekosysteemin muihin osiin ole huomioitu riittävästi. Kestävyyden vahvistamiseksi pitkällä aikavälillä on erittäin tärkeää laatia yhteiset suuntaviivat kalakantojen monilajiselle hallinnoinnille, mikä on ekosysteemiin perustuvan hallintomallin edellytys. Puheenjohtajakaudella järjestetään seminaari tavoitteena laatia tämäntyyppiselle hallinnoinnille käytännön suuntaviivat, jotka olisivat käytettävissä myös Pohjoismaiden ulkopuolella.

Pohjoismaat jatkavat työtä pohjoismaisten ekosysteemien vastustuskyvyn turvaamiseksi kansainvälisten sopimusten ja tavoitteiden mukaisesti. Luonnon monimuotoisuuden merkitystä ja ekosysteemipalveluiden arvoa on syytä tuoda esille pohjoismaisessa yhteiskunnassa. Näin osoitamme selvästi arvostavamme luontoa. Tarvitaan arviointimenetelmien kehittämistä ja enemmän tapaustutkimuksia konkreettisista pohjoismaisista oloista, jotta tietoisuus ekosysteemipalveluiden arvosta lisääntyy yhteiskunnassa. Arktisen neuvoston Arctic Resilience Report -hankkeen myötä saadaan uutta arvokasta tietoa, jota esitellään Pohjoismaiden ja Arktisen neuvoston ympäristöministereiden kokouksessa Jukkasjärvellä vuonna 2013.

Muun muassa puun pienpoltosta aiheutuvien lyhytikäisten ilmastoon vaikuttavien yhdisteiden päästöjen vähentäminen vaikuttaisi suotuisasti sekä ilmanlaatuun että ilmastoon. Ruotsi käsittelee asiaa pohjoismaisessa hankkeessa ja edistää samalla sitovien sopimusten aikaansaamista päästöjen vähentämiseksi. Pohjoismainen yhteistyö edistää tältä osin suoraan myös Arktisessa neuvostossa tehtävää työtä.

Tarve kehittää uusiutuvia energiamuotoja entisestään on erittäin suuri. Kysyntä kasvaa jatkuvasti, mikä johtuu muun muassa EU:n jäsenmaille asetamista tavoitteista ja kansallisista pitkän aikavälin tavoitteista, joilla pyritään poistamaan kasvihuonekaasujen nettopäästöt kokonaan vuoteen 2050 mennessä. Ruotsi pyrkii kehittämään EU:n uusiutuvien energialähteiden edistämisdirektiivin yhteistyömekanismeja siten, että tavoitteet saavutetaan mahdollisimman tehokkaasti.

Energiatehokkuutta koskeva yhteistyö jatkuu ja erityisesti keskitytään niiden EU-strategioiden ja direktiivien valmisteluun ja täytäntöönpanoon, joissa yhteinen pohjoismainen hyöty on selvintä.

Pohjoismainen energia-alan toimintaohjelma on voimassa vuoden 2013 loppuun. Ruotsin puheenjohtajakaudella laaditaan uusi energia-alan toimintaohjelma vuosiksi 2014–2017.

Pohjoismaissa on jo tarjolla paljon uusiutuvaa energiaa vesi- ja tuulivoiman sekä bioenergian muodossa. Energiatehokkuudessa olemme kehityksen kärjessä ja meillä on edistynyt ympäristö- ja ilmasto- myönteistä tuotantotekniikkaa. Uusiutuvaa energiaa ja resurssien tehokasta käyttöä on mahdollista kehittää edelleen. Voittajia ovat ne maat ja yritykset, jotka pystyvät tarjoamaan energiankulutuksen osalta kilpailukykyisiä tuotteita ja tuotantomenetelmiä. Pohjoismaisuus on kilpailuvaltti etsittäessä uusia tapoja parantaa ympäristöä.

Ruotsi haluaa puheenjohtajakaudellaan muistuttaa maaseudun suurista mahdollisuuksista tarjota rikasta elämää ja kestävää toimeentuloa myös tulevaisuudessa. Selkeänä tavoitteena on mahdollistaa asuminen ja työskentely elävällä maaseudulla kilpailukykyisin ehdoin. Tätä helpottaa ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä tuotanto, jonka perustana on biopohjainen yhteiskuntatalous ja sopeutuminen huomispäivän tarpeisiin ja toiveisiin.

Nykyajan ruokailutottumuksista järjestetään konferenssi, jossa ateriaa tarkastellaan laajemmasta näkökulmasta. Konferenssissa keskitytään kansanterveyteen, eläinten terveyteen ja ympäristövaikutuksiin sekä siihen, mitä nykyajan ihminen haluaa ja voi syödä tulevaisuudessa. Konferenssin tarkoituksena on välittää tietoa sekä vaikuttaa päättäjiin ja kuluttajiin elintarvikkeita, aterioita, ruokailutottumuksia ja elintarvikealan mahdollisuuksia koskevissa kysymyksissä. Tavoitteena on parantaa elintarvikevalvontaa ja selkeyttää elintarvikkeista saatavaa tietoa. Elintarvikkeiden tuotannossa ja kulutuksessa syntyvän mittavan ruokahävikin vähentäminen sekä hävikin parempi hyödyntäminen ovat myös tärkeitä puheenjohtajakauden aiheita.

TEHTÄVÄT

- Tehostetaan ministerineuvostojen työtä uuden kestävän kehityksen strategian parissa.
- Järjestetään Pohjoismaiden ministerineuvoston viides kestävän kehityksen konferenssi.
- Esitellään yhteiset periaatteet ekosysteemipohjaiselle merten hoidon suunnittelulle.
- Järjestetään konferenssi ekosysteemipohjaisesta kalastuksen hallinnoinnista.
- Käynnistetään lyhytikäisten ilmastoon vaikuttavien yhdisteiden päästöjen vähentämistä koskeva pohjoismainen aloite.
- Järjestetään yhteistyökonferenssi Pohjoismaiden etenemissuunnitelmista, joilla pyritään poistamaan kasvihuonekaasujen nettopäästöt kokonaan vuoteen 2050 mennessä.
- Käynnistetään pohjoismaisia panostuksia jätteiden vähentämiseksi ja kierrättämiseksi.
- Laaditaan ja hyväksytään uusi energia-alan toimintaohjelma 2014–2017.
- Järjestetään konferenssi nykyajan ruokailutottumuksista.

Väestönkehityksen haasteet

Pohjoismaiden on syytä vaihtaa kokemuksia strategioista, joita tarvitaan väestönkehityksen muutosten ja niiden yhteiskuntataloudellisten seurausten käsittelyyn. Tavoitteena on perustaa yhteispohjoismainen osaamisen kehittämisfoorumi. Työ on jo käynnistynyt eri aloilla ja jatkuu Ruotsin puheenjohtajakaudella.

Vuonna 2012 käynnistettiin Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittama pohjoismainen hanke aluestrategioiden kehittämisestä väestönkehityksen haasteiden käsittelyyn. Lähtökohtana oli, että analyyseja on paljon, mutta konkreettista tietoa uusien haasteiden käsittelystä strategisen kehitystyön avulla ei ole vielä riittävästi.

Hankkeen osana on laadittu käsikirja, joka muun muassa sisältää 150 esimerkkiä väestönkehitykseen liittyvien kysymysten hoitamisesta ja interaktiivisia kartoja. Niistä alueet ja kunnat näkevät oman tilanteensa esimerkiksi väestörakenteen ja haavoittuvuuden osalta. Pohjoismaissa on järjestetty neljä alueellista seminaaria käsikirjan levittämiseksi ja edelleen kehittämiseksi. Kokemustenvaihtoa ja osaamisen parantamista on nyt jatkettava hyödyntämällä ja levittämällä koottua tietoa. Väestönkehitystä selvittelevään hankkeeseen sisältyy myös ohjelma, jonka kautta on mahdollista hakea hankevaroja. Tavoitteena on edistää innovatiivisia ratkaisuja ja strategioita alueiden ja kuntien tavoista ratkaista väestönkehityksen haasteita. Ruotsi jatkaa puheenjohtajakaudellaan ohjelman kehittämistä.

Uusi pohjoismainen työelämäalan yhteistyöohjelma astuu voimaan vuoden 2013 alussa. Siinä keskitytään sekä väestönkehitykseen että globalisaatiosta aiheutuviin pitkän aikavälin haasteisiin. Ohjelman tavoitteena on edistää työvoiman tarjontaa ja vähentää naisten ja miesten rakenteellista työttömyyttä. Työoikeuden alalla päätehtävänä on seurata pohjoismaisen mallin toimintaedellytyksiä, haasteita ja sopeuttamista sekä kehittää sitä työ- ja elinkeinoelämän muuttuessa yhä globaalimmaksi. Tämä on tärkeä asia Pohjoismaille.

Ruotsi haluaa parantaa työelämän osallistavuutta uuden yhteistyöohjelman avulla. Väestönkehitys ja lisääntyvä vanhuuseläkkeellä olevien määrä kasvattavat työikäisten ja ansiotyötä tekevien huoltotaakkaa vastedes. Tavoitteena on etsiä hyviä pohjoismaisia esimerkkejä työmarkkinoille vaikeasti sijoittuvien naisten ja miesten pääsystä

työelämään, mukaan lukien nuoret, ulkomailla syntyneet ja toimintarajoitteiset. Osallistavassa työelämässä huomioidaan myös ikääntyneiden asema työmarkkinoilla. Voidaan tarkastella iäkkäämmän työvoiman kysyntää tai työympäristöä, työn organisointia ja työta-
van sopeuttamiseen liittyviä seikkoja, joilla voidaan välttää ennen-
aikainen työmarkkinoilta poistuminen.

Kasvava ikääntyvän väestön osuus asettaa suurempia vaatimuksia vanhustenhuoltopalveluiden tarjonnalle ja laadulle. Vanhustenhuoltoa on kaiken muun toiminnan tavoin jatkuvasti arvioitava ja kehitettävä, jotta kulloisiinkin tarpeisiin voidaan vastata tehokkaasti ja ajankäytöllisesti. Vanhustenhuollon tulee myös entistä paremmin antaa kunnioittavasti ja turvallisesti ihmisille tukea ja välineitä itsenäisyytensä säilyttämiseen mahdollisimman kauan. Tämä vaikuttaa yksilön elämänlaatuun, mutta paljolti kyse on myös yhteiskuntataloudellisesta tehokkuudesta ja kestävydestä. Puheenjohtajakaudella järjestetään konferenssi vanhustenhuollon arvioinnista ja seurannasta laadun turvaamiseksi ja uusien menetelmien kehittämiseksi.

Pohjoismainen hyvinvointimalli perustuu yhteiseen arvopohjaan monien maiden välisine yhtäläisyyksineen ja erityispiirteineen. Ruotsi haluaa puheenjohtajakaudellaan erityisesti tarkastella väestönkehityksen vaikutusta Pohjoismaiden sosiaaliturvajärjestelmiin sekä sitä, kuinka niitä voidaan kehittää ja vahvistaa. Pohjoismaista sosiaaliturvamallia käsittelevä konferenssi järjestetään sosiaali- ja terveyspolitiikan ministerineuvoston kokouksen yhteydessä vuonna 2013.

TEHTÄVÄT

- Luodaan yhteispohjoismainen foorumi alueellisten väestönkehityksen haasteiden käsittelemiseen.
- Laaditaan hankevaroja tarjoava ohjelma käytännön ratkaisujen löytämiseksi väestönkehityksen haasteisiin.
- Järjestetään konferenssi vanhustenhuollon laadusta.
- Järjestetään konferenssi pohjoismaisesta sosiaaliturvamallista.

Pohjoismaat maailmassa

Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävän työn ohella Pohjoismailla on epävirallista yhteistyötä erilaisissa kansallisissa ja kansainvälisissä kysymyksissä. Yhteistyömme on usein tiivistä hoidettaessa yhteyksiä muihin kansainvälisiin järjestöihin ja kansainvälisten neuvottelujen edellä.

Vuonna 2013 Ruotsi toimii puheenjohtajana pohjoismaisissa pääministeri- ja ulkoministerikokouksissa (N5) sekä vastaavissa Pohjoismaiden ja Baltian maiden välillä pidettävissä kokouksissa (NB8). Ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä on sekä laajennettu että kehitetty niin N5- kuin NB8-ryhmässäkin, etenkin pohjoismaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevän Stoltenbergin raportin sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden välistä yhteistyötä koskevan Birkavs–Gaden-raportin myötä. Pohjoismaat ja Baltian maat tekevät laaja-alaista ja vilkasta yhteistyötä muilla politiikan aloilla sekä ministeri- että virkamiestasolla, mikä hyödyttää kaikkia yhteistyöhön osallistuvia maita.

Pohjoismaiden ministerineuvoston lähialueyhteistyö kohdistuu kaikkiin ilmansuuntiin. Yhteistyö Baltian maiden kanssa käynnistyi pian sen jälkeen, kun Viro, Latvia ja Liettua olivat saaneet takaisin itsenäisyytensä 1990-luvun alussa. Nykyisin suhteellisen laajaksi kehittynyt Luoteis-Venäjän kanssa tehtävä yhteistyö käynnistyi Pohjoismaiden ministerineuvoston toimesta 1990-luvun puolivälissä. Pohjoismaiden ministerineuvoston Valko-Venäjää koskeviin toimiin kuuluu ennen kaikkea European Humanities -yliopiston erityisrahasto (EHU TF), jossa on mukana myös EU ja muita lahjoittajia. Varoilla ylläpidetään Vilnassa maanpaossa toimivaa yliopistoa. Pohjoismaiden ministerineuvosto osallistuu EU:n Itämeri-strategiaan ja pohjoiseen ulottuvuuteen hanketasolla. Pohjoismaiden ministerineuvosto on käynnistänyt yhteistyötä länsinaapureiden ja erityisesti Kanadan kanssa. Pohjoismaiden ministerineuvosto on Arktisen neuvoston tarkkailijajäsen, ja ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman tavoitteena on erityisesti tukea arktisen politiikan pohjoismaisia painopisteitä.

Ruotsi jatkaa puheenjohtajakaudellaan työtä lähialueohjelman parissa. Nykyiset suuntaviivat Viron, Latvian ja Liettuan kanssa tehtävälle yhteistyölle sekä suuntaviivat Luoteis-Venäjän kanssa tehtävälle yhteistyölle ovat voimassa vuoden 2013 loppuun. Ruotsin puheen-

johtajakaudella tehdään päätös tulevasta yhteistyöstä ja asiaa valmistelemaan on asetettu työryhmä.

Ruotsin puheenjohtajakaudella järjestetään Pohjoismaita ja EU:ta käsittelevä tulevaisuuteen suuntautuva teemakokous. Ruotsin EU-ministeri kutsuu kokoukseen Pohjoismaiden EU-asioista vastaavat ministerit.

Washingtonissa sijaitseva The Kennedy Center -kulttuurikeskus järjestää vuosittain helmi-maaliskuussa kansainvälisen kulttuuri- ja näyttämötaidefestivaalin, jonka pääaiheena vuonna 2013 on pohjoismainen kulttuuri. Kennedy Center on koonnut ohjelman, joka sisältää monipuolisen valikoiman pohjoismaista kulttuuria. Nordic Cool -festivaali näkyvöittää sekä Pohjoismaiden kulttuuria että politiikkaa ja luo siten arvokkaan perustan pohjoismaisen yhteistyön vuoropuhelulle Yhdysvaltain kanssa. Pohjoismaihin alueena kohdistuva huomio tarjoaa mahdollisuuden keskusteluun ajankohtaisista yhteiskunnallisista kysymyksistä ja pohjoismaisesta hyvinvointimallista. Pohjoismaisen mallin eri näkökulmia esitellään kulttuurifestivaalin yhteydessä järjestettävissä seminaareissa ja muissa tilaisuuksissa.

TEHTÄVÄT

- Ruotsi toimii N5-ryhmän puheenjohtajana.
- Ruotsi toimii NB8-ryhmän puheenjohtajana.
- Johdetaan lähialueyhteistyön jatkamista koskevaa työtä.
- Isännöidään EU-asioista vastaavien ministereiden Pohjoismaita ja EU:ta koskevaa kokousta.
- Toteutetaan pohjoismainen näyttämötaidefestivaali kulttuurikeskus Kennedy Centerissä Washington D.C:ssä.

Pohjoismaiden ministerineuvoston uudistustyö

Toimintaympäristön jatkuvasti muuttuessa elinvoimaisen pohjoismaisen yhteistyön edellytyksenä on jatkuva valmius tarkastella yhteistyöme muotoja. Pohjoismaista yhteistyötä on uudistettu asteittain viime vuosina, muun muassa vuonna 2008 tehdyn selvityksen seurauksena. Tämän uudistustyön tulee jatkua. Kaikkien ministerineuvostojen tulee jatkuvasti arvioida, mitä tulevaisuuteen suuntautuvia muutoksia niiden yhteistyöaloilla tarvitaan, jotta pohjoismainen yhteistyö vastaa paremmin vallitsevaa todellisuutta. Sektorienvälistä yhteistyötä tulee edistää. Tulevat puheenjohtajamaat pystyvät siten paremmin keskittämään työtä strategisille alueille ja valitsemaan poliittisia painopisteitä.

Budjettia uudistettiin merkittävästi kuluneena vuonna, kun globalisaatiomäärärahat ja puheenjohtajamaan erä yhdistettiin priorisointibudjetiksi. Uudistuksen tarkoituksena oli tehdä pohjoismaisesta yhteistyöstä entistä dynaamisempaa ja antaa tilaa innovatiivisille panostuksille, jotka ovat välttämättömiä toimivan pohjoismaisen yhteistyön kannalta. Ruotsin puheenjohtajakaudella uusi budjettimalli on ensimmäistä kertaa käytössä.

Yhteistyöministereiden on syytä keskustella uudesta järjestelmästä saatavista kokemuksista ja arvioida sen jälkeen, miten ministerineuvosto parhaiten pystyy jatkamaan budjettityön perusteellista tarkastelua. Tavoitteena on entistä joustavampi, strategisempi ja innovatiivisempi budjettivarojen käyttö.

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

REGERINGSKANSLIET

Lisätietoja Pohjoismaiden
ministerineuvoston Ruotsin
puheenjohtajakaudesta
on osoitteessa
www.regeringen.se/norden2013
joulukuusta 2012 lähtien.

**Puheenjohtajakauden
sihteeristön yhteystiedot**
Utrikesdepartementet
EU-enheten
Nordisk-baltiska gruppen
SE-103 39 Stockholm
Sverige
Puhelin (vaihte):
+46 8 405 10 00